

№ 11 Листопад 1929

НОВА ГЕНЕРАЦІЯ

ж у р н а л л і в о ї
ф о р м а ц і ї м и с т е ц т в а

Д Е Р Ж А В Н Е
В И Д А В Н И Ц Т В О У К Р А І Н И

ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ
ЛІВОЇ ФОРМАЦІЇ МИСТЕЦТВ

ЗА РЕДАКЦІЄЮ
МИХАЙЛЯ СЕМЕНКА

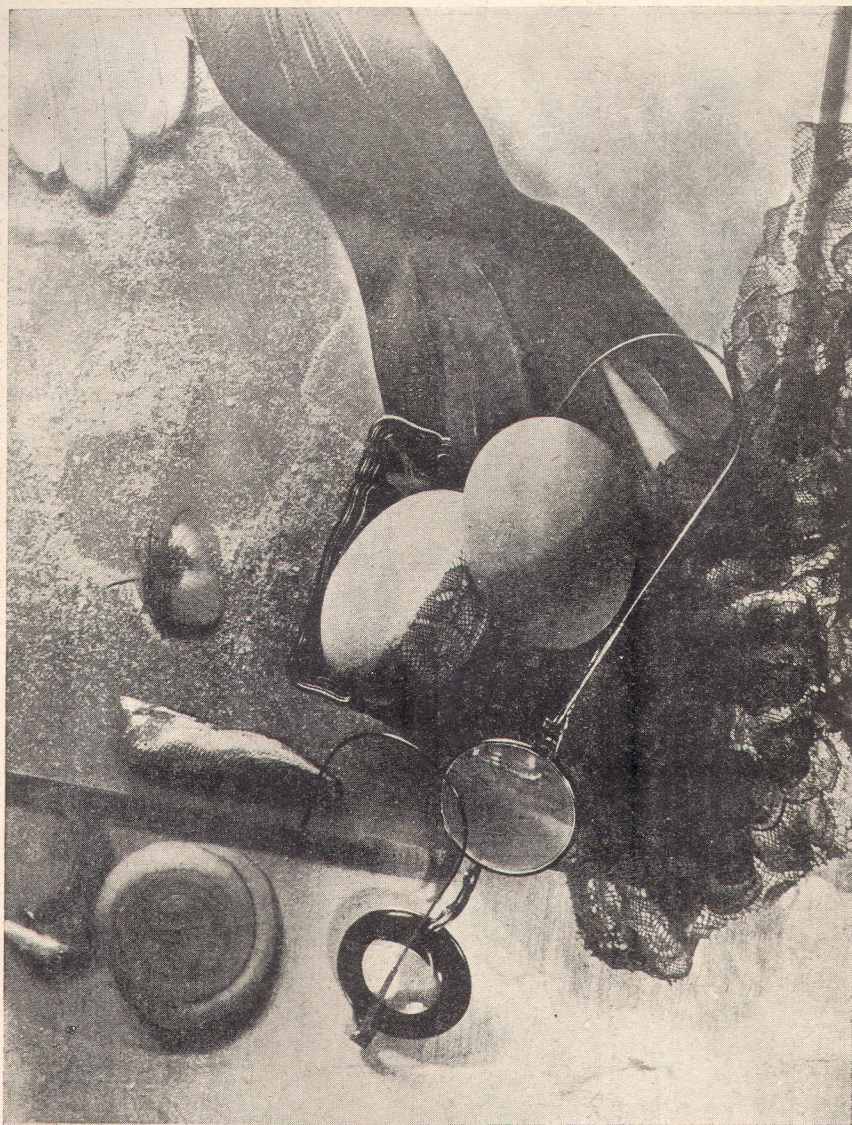
НОВА ГЕНЕРАЦІЯ

висвітлює питання теорії й демонструє практику лівих течій мистецтв (література, кіно, малярство, архітектура, театр і ін.) в їх конструктивному та деструктивному значіннях і вміщує: вірші, оповідання, романи; статті: формально-дослідчі, теоретичні, полемічні, критичні; памфлети, репортаж, фейлетони, референції й огляди закордону й СРСР, бюлетень лівого фронту, листування з читачами, репродукції, фото й ін.

Ц І Н А Ж У Р Н А Л У:
на 12 міс.— 7 крб.— коп., на 6 міс.— 3 крб. 75 коп.,
на 3 міс.— 2 крб.— коп., на 1 міс.— крб. 70 коп.
ОКРЕМЕ ЧИСЛО В РОЗДРІБНОМУ ПРОДАЖУ—75 КОП.

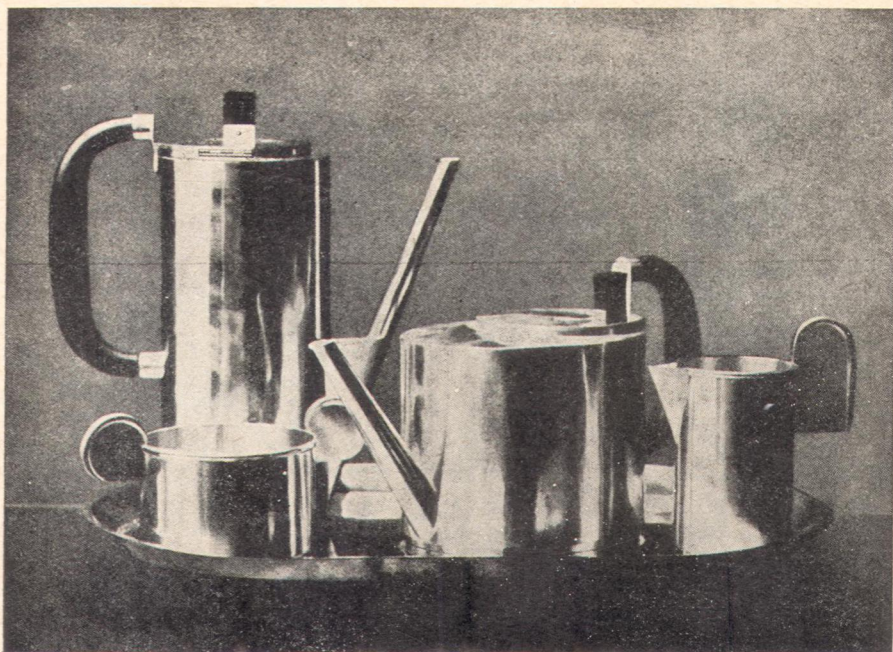
P R I C E A B R O A D.
per 12 months—4 dol. 55 c., per 6 months—2 dol.
45 c., per 3 months—1 dol. 30 c., per 1 months—45 c.
P R I C E O F A C O R U—50 c.

ПЕРЕДПЛАТУ ПРИЙМАЮТЬ:
СЕКТОР ПЕРІОДВИДАНЬ ДВУ
(ХАРКІВ, СЕРГІЇВСЬКА ПЛ., МОСКОВСЬКІ Р., 11) ТА УПОВНОВАЖЕНІ ПЕРІОДСЕКТОРУ СКРІЗЬ ПО УКРАЇНІ

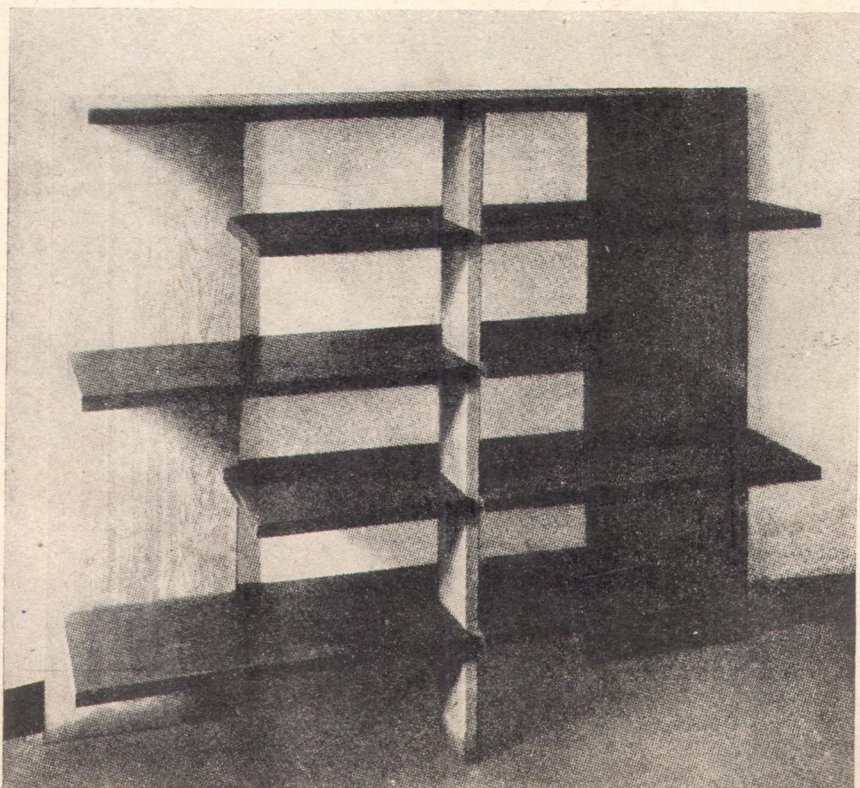
ПЕТЕРГАНС (БЕРЛІН)

ФОТО
(ДО СТАТТІ М. ПЛЯТО)

В. ВАГЕНФЕЛЬД

СЕРВІЗ

І. АЛЬБЕРС

ЕТАЖЕРКА ДЛЯ НОТ І ЖУРНАЛІВ

НОВА ГЕНЕРАЦІЯ

ЖУРНАЛ ЛІВОЇ
ФОРМАЦІЇ МИСТЕЦТВ

ТРЕТІЙ РІК ВИДАННЯ

№ 11 ЛИСТОПАД 1929

МИСТЕЦТВО ЯК ІРРАЦІОНАЛЬНА
КАТЕГОРІЯ КУЛЬТУРИ ВІДМИРАЄ

ПОВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС ВІДМИРАННЯ
МИСТЕЦТВА ПОЗНАЧИВСЯ ДЕСТРУК-
ТИВНИМИ НАПРЯМКАМИ У МИСТЕЦТВІ
О С Т А Н Н І Х Д Е С Я Т И Р І Ч

РАЦІОНАЛЬНІ ВИМОГИ, ПОСТАВЛЕНІ
ПЕРЕД МИСТЕЦТВОМ СЬОГОДНІ, ПЕРЕ-
КЛЮЧАЮТЬ ЙОГО НА КОНСТРУКТИВНИЙ
ШЛЯХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ МИСТЕЦТВ

ФУНКЦІОНАЛЬНІ МИСТЕЦТВА ВІДОГРА-
ЮТЬ СОЦІАЛЬНО КОРИСНУ РОЛЮ
В ЗАГАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІСТИЧ-
НОГО БУДІВНИЦТВА В ПЛАНІ УНІВЕР-
САЛЬНОЇ УСТАНОВКИ НА КОМУНІЗМ

НОВА ГЕНЕРАЦІЯ

ПОВ'ЯЗУЄ ЕТАП ДЕСТРУКЦІЇ
МИСТЕЦТВ, ЩО ЗАКІНЧУЄТЬСЯ, І ЕТАП
КОНСТРУКЦІЇ ЙХ, ЩО РОЗПОЧАВСЯ,
ВВАЖАЮЧИ ОБИДВА ЦІ ЕТАПИ ЗА
СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ ЄДИНОГО
ДІАЛЕКТИЧНОГО ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ
ЛІВОЇ ФОРМАЦІЇ МИСТЕЦТВ

ЗМІСТ № 11 ТА ЗАУВАЖЕННЯ РЕДАКЦІЇ

	Стор.
1. М. СКУБА. „Вірю“.— Вірш	3 — 5
2. І. ДУБІНСЬКИЙ. „Перед Перекопом“.— Нарис учасника Перекопських боїв, що має певну цінність, як фактичний спогад. Хоч з художнього боку нарис І. Дубінського і слабенький, хоч і помічається в ньому безсиле наслідування другорядних «батальних» письменників, проте ми вміщаємо цей нарис саме з-за тієї фактичності, що рятує цілу річ	4 — 10
3. Л. ЗИМНИЙ. „Не в день ювілею“.— Вірш - памфлет	10 — 12
4. П. ТКАЧЕНКО.— „За 7 + 17“.— Вірш	12 — 13
5. ГРО ВАКАР. „Останній борг“.— Памфлет	13 — 15
6. М. НАДТОЧІЙ. „Плянним кроком“.— Репортаж молодого письменника, що зараз працює в Одеському порті. Завдання було показати робітників непідфарбованими	15 — 21
7. ВІКТОР ВЕР. „1919 - й“.— Факто - поема. Подаємо два уривки з першого розділу великої поеми, що розробляє документальний матеріал про імперіалістичну інтервенцію, революційне підпілля, роботу і загибель Чужоземного Комітету в Одесі в 1919 році. Уривки, вміщені в цьому числі «Н. Г.», подають сцени мітинга в Одеському циркові 12/ХІІ — 1918 р. часів повалення гетьманщини	22 — 25
8. Л. СКРИПНИК. „Асоціальні й соціальні мистецтва“.— Леонід Скрипник, як відомо, стояв на максимальних позиціях щодо буржуазних мистецтв і ревізії їх пролетарським мистецтвом. Багато його тверджень не є виявом погляду редакції на ревізію мистецтв, а деякі вирази, що зустрічаються і в цій статті (як «мистецтво у нас перебуває в стані перманентного банкрутування», значіння продукції мистецького твору ним «дорівнюється нулю» і т. д.) є властивостями журналістичного пера Л. Скрипника, що їх ми зараз не вважаємо для себе можливим виправляти.	26 — 33
✓ 9. С. ВОЙНІЛОВИЧ. „Теорія екстракції, ч. II (продовження). Організація мистецького твору. Література.“— Стаття. Перша частина та попередні розділи другої вміщені в №№ 7, 8 та 9 «НГ». Питання екстракції, тоб-то курсу позитивної мистецької роботи в сучасний момент набувають надзвичайного значення і саме тому, що встановлюють норми цієї позитивної мистецької роботи. В цьому розділі автор висуває одну з тематичних категорій, як позитивну, корисну для мистецтва екстракції — пропаганди	34 — 37
✓ 10. В. ГАДЗИНСЬКИЙ. „П'ятирічка і проблема літературної форми.“ — Стаття	37 — 44
11. БЛЮКНОТ	45 — 49
12. А. ЛІБРИСТО. „Пародійні памфлети“	50 — 53
13. В. КОВАЛЕВСЬКИЙ. „Покривджена земля“.— Стаття розпочинає серію розвідок про конкретних носіїв ворожої ідеології, що залежно від своєї вдачі більше чи менше прикривають себе «овечою шкурою» чи димовою запоною	53 — 58
14. Я. ЛІСОВСЬКИЙ. „Двері на Схід“.— Інформаційна стаття з китайської літератури	58 — 59
15. І. МАЛОЗЕМОВ. „Новий побут“.— Стаття на актуальну тему побутових відношень	59 — 62
16. М. ПЛЯТО. „До фотографій Петерганса“.— Стаття. На табл. № 1, 9 та 10 ми містимо кілька фот	62 — 63
17. М. ШТЕЙНБЕРГ. „Формальнотехнічні елементи образотворчого мистецтва“.— Редакція вміщає цю статтю в учбовому плані	63 — 71
18. К. МАЛЕВИЧ. „Футуризм динамічний і кінетичний“.— Стаття	71 — 80
19. Г. ЗАТВОРНИЦЬКИЙ. „Тром - Заявка“	80
20. ФОТО Й РЕПРОДУКЦІЇ.	

Табл. 1, 9, 10. Петерганс. (Берлін) — Фото.

« 2, 3, 4. Зразки меблів і устаткування (Німеччина).

« 5, 6. Постановка «Диктатури» в Одеській Держдрамі.

« 7, 8. II Всеукраїнська Худ. Виставка.

« 11, 12. Ілюстрації до статті К. Малевича.

На обгортці фото Д. Сотника.

ВІРЮ!

МИКОЛА СКУБА

Вірю —
в віру мою,
що ніколи в мені не розтане.

Вірю —
сонце
жвавіш
танцюватиме
по небесних пампасах —

І вся Україна —
з борами,
степами,
з Кривим - Рогом
із Дніпрельстаном — ста не
хліборобсько - індустріальним
Донбасом!

Вірю: —
авто,
аеро,
електрика,
радіо,
трактор
перескочать на Україні
через американський рекорд.
І замовкнуть гарби,
зникнуть вітряки,
і вимруть — остаточно — кобзи і ліри —

Вірю —
в силу науки і хемічних реторт!

Вірю: —
як в двічі — два — чотири.

Вірю —
в напористість нашу,
що нема їй міри і меж,
в прямоту, —
ту,
що без „остілки — оскільки“

І,
ненавиджу всіх,
хто вірити в майбутнє — вірить теж,
але ж
робить його...

язиком тільки!

Вірю —
в віру нашу
вварену
в вірі вогню.

В радісний день роковин,
вірю в радість
майбутніх річниць!
Вірю в спілку —
життям перевірену —

Молотків,
плугів
і рушниць!

Друзі мої!
Комсомольці!
Товариші!
Вірю в темп наш і такт.
Вірю в те,
що майбутнє — наше!
Хто скаже,
що це — не так?!

Хто!
Скаже?!!

ПЕРЕД ПЕРЕКОПОМ І. ДУБІНСЬКИЙ

Солоний туман Сивашського озера суцільною завісою окутав село. Співуча сирена штаб-сирена розкидала в повітря металеві звуки. Сирена з піднятою догори головою об'їздив тривожно сонні вулиці і розкидав у гострий туман звуки так спокійно, що не хотілося вірити, що це на сполох, на бій під Перекоп.

Всі знали, що досвіт розпочнеться новим наступом. Всі знали, що бій буде надзвичайно тяжким.

Козаки сідали коней. Якесь до втоми скотливе почуття піднімалося з-під колін до грудей, голови, від чого голова немов п'яніла, а руки вкривалися легким потом. Надзвичайно ніжно козаки пестили своїх коней, годували цукром і засохлою шкуринкою хліба.

Дорогою йшли мовчки. Всі багато думали, але нікому не бажалося ворочати язиком. Кінь Демичіва — командира полку — йшов попереду, обережними кроками — курним шляхом, немов лякаючись неспритним рухом перервати нитку думок свого вершника.

Перед очима вималювались бліді контури сонного степу.

З-за Сивашу з якоїсь небаченої точки простягся пучок світла від прожектора, який став никати в небі й по затихлій землі. Дивно показував пучок світла, як палець, на блідніюче зоряне решето. Немов велетенським брандсбом почав обсіпати прожектор нерухомі гармати. Скінчивши свій розшук, проміння обірвались. Рештки їх розтанули на дим.

Праворуч від шляху темніла Преображенська база. Біля самого шляху відокремлювалась невелика вишина, що виконувала функції командного пункту керівника груп. Ліворуч сіріла вода Сивашу. Спереду, за мовчазним степом, зловісно заліг Перекоп.

Степ мовчав. Але він був достатньо заселений, щоб в одну мить забалакати. Біля командного пункту вирівнювались одна за другою три шерехи піхоти. Коли ми прибули, вони мовчки, як грізні тіні, рушили вперед. Це вже утретє. Спереду було ще два вали, кожний з трьох ліній, загартованих в довгих боях вояків сорок другої дивізії і латиських стрільців.

Увесь степ немов у навмисному безладді був встелений незлічимою кількістю батарей. Гармати дрімали, а люди, поपालюючи «козині ніжки», сиділи на ящиках з набоями. Вони мляво жартували, але кожну мить були напоготові, щоб кинутись до гармат.

Полк, що проходив, притягнув їхню увагу. Від батарей почали долітати радісні голоси — «Козаки, козаки, сьогодні наша візьме!».

Полк мовчки прямував далі. Тільки лівофлангові коні стали нервово водити вухами, кидаючись на боки. Обіч, безтурботно розтягнувшись на землі, прищулилась людина. Вона лежала на спині з зігнутою в коліні правою ногою. Руки були розкидані. Від лівої ноги під спину простяглась обмотка. В світанковому тумані він здавався людиною, яка вільно відпочиває після важкої праці. Далекий кулемет розірвав тишу. Немов за командою замерли ескадрони полку. Рипіла лише шкіра на сидлах та дзенькали, торкаючись одчо до другого, козацькі стремена.

Стрілянина все зростала. Білих і червоних гармати були німі.

Мовчали латиші, що розлютовано врзались через стіни турецького насипу в білий Перекоп. Великі фігури латиських стрільців, наслідуючи свого командира, працювали багнетами, як дитячими іграшками. Їх почорнілі від часу і пострілів рушниці, засмаглі руки й розстібнуті сорочки були промочені кров'ю.

За ними пішов другий вал і своєю масою покрив вершини Перекопських височин. Третій вал посувався бігом до Перекопу, щоб своїм натиском посилити натиск стрільців, що йшли спереду. Не видно було тут командирів. Не чути було й їхніх команд. Рядові і командувачі злились в одну мовчазну, грізну масу. Густі ряди немов наздоганяли один одного. Степ гримів під ударами багатьох сотень ніг людей, що бігли.

Почулась тиха команда «сідай», і Демичів дрібним кроком повів полк до Перекопу. В очікуванні атаки замирали серця. Кони немов відчували настрої верхівців, усі підбадьорювались, не було ляку, було втомлююче відчуття незадоволеного голоду.

Вишикувався третій відділ. Зі схилів турецького насипу почала рухатись наша піхота. По лінії відважних латишів ходили взад і вперед бронемашини білих. Стрільці латиші, що йшли завжди стоячи в атаку, припали до землі, жалібно зашкварчали рушниці і кулемети в їх потовлених руках. А «забиті» кромсали багнетами кришки білих машин.

Атака замерла. Не було нового підйому, щоб її знов розпочати. Броневики білих прорвались через згущені ряди і почали обстрілювати кулями ззаду.

Розвиднилося. Піхота відійшла на лінію командного пункту.

Латиші, ці непохитні тверді бійці, розминали в своїх ведмежих руках потріскані рушниці і плакали, як малі діти.

Вони потерпіли невдачу, загубили своїх товаришів і втратили свого командира полку.

Напад бронемашин підбадьорив піхоту білих, і вона почала вилізати з своїх бетонованих нір. Червоні полки шикувались. Алатирці розтяглись на передперекопській площині, беручи на себе всі удари всіх частин золотопогонників.

В степ на Першоконстантинівку швидко відходили полкові обози.

На команднім пункті снували взад і вперед. Щохвилино підлітав новий верхівець і спішно злазив на гору. Тут скидав кашкет й витягав з-під підшивки білий пафет. З ям висувались телефоністи і кликали до апарату штабних командирів. Вниз, вгору, праворуч, ліворуч і в усі боки тяглась від командного пункту прогумована павутина дротів. По них текла зверху донизу воля одної людини, що була законом для тисяч людей, що копались на перекопському пляцдармі...

З перекопського пляцдарму знизу уверх на командну точку летіли слова реляцій, зводок, прохань про допомогу від імени тисяч людей і відкладались на зразок шахових ходів в голові одної людини. Одна людина повинна пам'ятати про все, але не мала права пам'ятати про жалість.

В Перекопі ударили в чавунні барабани. Над командним пунктом почали рватись гранати.

Командири дивізій Нестерович, Козлицький, Калінін, Примаков і Микулін кинули сніданок. Залишились недоїденими густо притрушені цукровим піском шматки чорного хліба.

Ординарець підніс до стремена ногу. Вмить він беркицнув разом з конем. Комісар кавбригади з здивованим побілілим обличчям повернувся до Микуліна. Крізь стиснуті зуби вирвався зойк. Проступаючи крізь сукно його галіфе, одна за другою почали падати на землю каплі крові.

Набої почали падати по всій площині. Здавалось, що вкритий болячками лопавсь степ. Одна граната залетіла під лафет важкої гармати.

Колесо, що стирчало догори, помалу крутилось, бігаючи тінню своїх шпиль по трупах гарматної прислуги.

З такою артилерійською стріляниною чекали контр-атак білих частин. Піхоту відвели до самого командного пункту.

Ескадрони алатирців розтяглись двома ешелонами один за другим, заховуючи піхоту з боку Перекопу. Сотні легких і важких гармат розпочали стрілянину по Перекопові.

Гармати висували на метр свій вогневий язик і за кожним разом підстрибували немов від задоволення. Артилеристи поскидали сорочки, голі до пояса, передавали один одному, як немовлят, набої. Біля курносої гавбиці батарейний собака скавучав після кожного вибуху. Біля шести-дюймовск люди ворушились, як мурашки. В повітрі стояв суцільний гамір.

День був жаркий, і від гарматних пострілів здавалось, що сонце ще більш пекло. Насип Перекопу й стіни будинків червоніли від спалахувань.

Артилерійський герць продовжувався з зростаючою силою, а під цим вогнем стояли твердо, як вкопані монументи, вершники Алатирського полку.

Піхота білих не наступала. Можливо, що й вона очікувала повторної атаки. Треба було закинути до білих гачок.

Один ескадрон алатирців розкинувся в розстрілюю. Вершники розходились півобертом від середини, намагаючись розімкнутися на більший інтервал. Коні відчуваючи тривогу, не хотіли відокремлюватись від купи і тулились один до одного.

Спереду велетенський Матюхин на великому коневі, розмахуючи голою шаблею, упевнено вів до Перекопу свій ескадрон. Три пари дозорів, гарцюючи, оточили ескадрон спереду й з флангів своєю настороженою увагою.

Турецький насип затих і мовчав. Брязчало тільки розпечене повітря та нестримно гула земля.

До цих дрізливих звуків додалося ще гостре гудіння, що родилося над Перекопом. Підскакуючи в повітрі, з'явився в небі над ескадроном невеликий літак. Зробивши два-три кільця на великій висоті, він спустився на місце підняття, низько опустився й знов почав брати вгору. Протягом дня він декілька разів опускався над табором білих, кидаючи вниз вимпела. Слідом за доглядачем піднялося дві ширококрилих птиці і нещадно накинулися на ескадрон. На голови вершників посипались смертельні горіхи. Кулемети захилювались в ритмі своїх підойм.

Матюхин продовжував рухатись вперед. Кінці підтягувались. Пілоти почали спускати смертельні кульки. З зростаючим свистом, просвердлюючи атмосферу, сковзались донизу, немов по крицевому шнурові, величезні бомби. Здавалось, що свист стає видимим на зразок тоненької стрілки.

Бомби падали на болотисту смугу, що нею йшов ескадрон.

Врізуючись глибоко в м'яку землю, вони злітали на поверхню, немов водограї з вогню й води. Скалки дзвеніли, як камертон, і розлітались навколо. Небагато з них в своєму несвідомому льоті попадали в ціль.

Літаки скинули все, що могли, і, немов загубивши надію на можливість спинити широко розтягнутий ряд вершників, пролетіли низько над ними, на до побачення кинули ще жмуток гостроконічних патронів і пішли за харчами назад.

Гармати напружували всі свої сили. Вже над Перекопом стояли язики білого полум'я. А дим пожежі піднімався високо догори простопадною стіною. Пролізаючи через цю стіну, знову з'явилися сірі летючі точки. Поминувши передовий ескадрон, вони стали кружляти над кущами гармат, що густо наповнювали увесь Перекопський пляцдарм. Голий степ не мав сховищ, і білі пілоти мали змогу задовольнити свій вишуканий смак. Стрілянина з гармат не переривалась. Бомби навколо гармат виривали величезні ями, а артилеристи ще з більшим запалом запихали в ненажерливі роти тридюймовок нові порції.

Від всіх відійшов один літак і почав бавитися над нашим обозом. Одна бомба вдарила в віз з хлібом, забила господаря і розкидала широким кругом залежаний хліб.

Цим викликала непокоїння. По вершині горба, що йде безкінечною дугою від Першоконстантинівки до Преображенського фольварку, вимальовуючись на фоні чистого неба великими постатями коней, фургонів, метушився обоз.

Підводчики гнали коней від літака. Кожну хвилину голоблі дивились в інший бік. Але від літака не легко втекти.

Над гарбами знялась густа чорна курява. Своїми клубками вона на-решті заховала фургони, коней і їх нещасливих господарів. З тилу знявся ще один літак. Кружляючи під небом, він почав наступати на білих пілотів. Короткі кулеметні постріли чергувались з шумом мотору. Білі літаки залишили в спокою батареї і обоз і накиннулись на відважного.

Кожний хотів бути зверху. Літак кружляв, плював гарячими кулями, збирався догори і спрямовано, немов паралізований, падав донизу.

Тисячі очей, кинувши свою справу, вчепились нервовими очима за небо і стежили за ходом нерівного герцю. Обози також затихли.

Підводчики за щось сварились, показуючи в небо довгими пужалними своїх батогів.

Один з білих літаків закривів на крило. Червоний літак попрямував за ним. Тоді білі пілоти заховали раненого з двох боків і повели його до Перекопу.

Внизу, на землі, покриті наміткою розпаленого повітря, суворими вартовими стояли алатирці на своєму незмінному посту.

Не можна було мислити про атаку Перекопу кіннотою. Але волею з командного пункту полк рушив до самого насипу.

Хотіли дати піхоті повний спокій. Треба було дати їй можливість набратися сили і відпочити для чергового нападу.

Перетомились наші гармати. Вони замовкли. Можливо, разом з людьми відпочивали і берегли свої горлянки.

Склепіння з ворожих снарядів зменшило свій розмах. Снаряди почали падати в лави кінноти.

Після тригодинного стояння верхи на коні, на очах у ворога, цей іспит для вершників був надто вже тяжким. Бійцям умиль здалося, що вони стоять на гарячій землі. Щось примушувало рухнутися з місця. Інстинктивно, без жодної команди вони тихо рушили до Перекопу. Але це було дурницею, як і рух назад був би неприпустимим вчинком. Гранати летіли однаково, вони виривали у ніг алатирців чорні, як китайська туш, величезні ями. З кожним вибухом бійці затуляли очі, а коні тріпотіли, як в лихоманці.

Лави алатирців в оточенні шаленої стрілянини продовжували стояти. Нерви людей і тварин були натягнуті до неможливості. Інстинкт вимагав руху. Хоч і вперед. Хоч і на кулемети. Хоч і на вірну смерть.

З-за насипу виїхало дві бронемашини. Слідом танк.

Сміло наступають броневики білих.

Генерали дивувались з стійкості червоних бійців. Вони думали, що це ескадрони комуністів або добре дисципліновані німецькі загони. Багато з них думало, що там, за ескадронами, чекають з кулеметами китайці і латиші.

Шумаків, матрос, кремезний, командир кулеметної команди, линув галопом, б'ючи ногоєм коня. Під сірою смушевою шапкою вихрив величезний в поросі чуб. За ним мчались дві шалених трійки, прямуючи прямо на броневика. Не втримались бронемашини білих, коли по їх броні застрочив кулемет. Вони повернули назад до Перекопу.

Гарматна стрілянина не вщухала. Якийсь вершник мчався біля розтрільні з флангу до флангу. Вмить щось зашипіло, і його кінь, на хвилину завовтузившись, продовжував рухатись. Він був без голови. Десь з боку розірвався набій, що одірвав голову коневі.

Неможлива жага мучила стомлених бійців. Потепліла за день вода, залишилась десь в тилу. Даремно було б мріяти посилати за нею. Про їжу всі забули. Ніхто, ніхто навіть не доторкнувся до хліба, що засихав в кобурах, забитих вісмом. Ніхто не відокремлювався з лав. Кожний знав, що один рух навіть одного вершника назад зірве стійкість лав.

Танк рухався своїм тихим кроком по цілині. Після ходу на декілька метрів він спинився і викидав у бік алатирців 100 — 200 куль. Він ішов, хитався спереду назад, розрізуючи тупим рилом повітря. За ним тяглися дві, глибоко видавлені в землю, смуги.

Біля рівчаків ставав на дибки, голосніше стукали глухі циліндри, і, схилившись всією масою наперед, продовжував свій рух. Під косим промінням сонця, що вже заходило, його контури здавались грізною шапкою велетня.

Танк підлазив все ближче, ближче. Ніхто не ворухився; але бажання іти вперед зростало все більше і більше.

Демичів був спереду передових бійців. Він зосереджено розглядав танк, що під'їжджав. Танк теж не залишив його без уваги. Він зупинивсь, повернувшись до нього. З борту щось тріснуло. Гостра куля вп'ялась у тіло командира.

Мовчки, як завжди, він повернув коня і почав від'їжджати.

Бійці бачили його бліде обличчя. Це був момент, коли верхівці були готові, забувши всю свою виявлену мужність, залишити позиції і кинутись геть.

Але очі командира, наляті муками нестерпучого болю, дивились спокійним залізним поглядом, як і завжди. В цьому погляді був наказ, і вони залишились на своєму пекельному посту.

Білі гармати косили і далі лави алатирців, але перелімний момент лишився позаду. Тепер кожний новий набій, ніби цвяхом, прибивав

алатирців до твердої землі. Кожна нова граната вливала в бійців нову певність, і на кожному обличчі була написана героїчна упертість: «Брешеш! тепер не підем!»

За півгодини полк, за наказом, повернувши коней на сто вісімдесят градусів, відходив назад. На місці залишилось багато-багато вершників, що пішли у вічний резерв.

Сонце давно вже пірнуло в Чорне море. Полк утомно посувався в сутінках.

Гармати білих не вщухали. Вони крок за кроком, як злі східні пси, невідступно супроводжували відхід героя-полка. Старшина останньої сотні захитався в сідлі. Його величезний вороний кінь розтягнувся на ще не простиглій землі. Взявши собі на плечі сідло, старшина пішов до кулеметних тачанок. Його вороний підвів голову і тихо заіржав.

Повільно відходила остання лінія. Верхівці похитувались в сідлах узад і вперед. За останньою лінією, за двадцять кроків, шкутильгав старшинський кінь на трьох тремтючих ногах. Його четверта кривава кінцевість метлялась в такт ходи на одному ремінці. Великі сльози котились з очей коняки і гарячими краплинами падали на похмурий степ. Ніхто не міг зняти руки, щоб її пристрелити.

Увечері 14-го квітня 1920 р. солоний туман Сивашського озера знову оповив степ.

НЕ В ДЕНЬ ЮВІЛЕЮ ЛЕОНІД ЗИМНИЙ

1

Сьогодні
навіть обивателі

і ті вже

(хоч і обережно)

на майбутнє моляться

в безпечності

жилкоопівських кімнат,

коли на Заході

в конвульсіях крові й заліза

підводиться

світова революція

крізь упевненість

демократизованих ґрат.

Раднаркому і Політбюро —

не чудотворні ікони;

нічого — молитись їм

про своєчасне устаткування

на приватних квартирах

соціалістичного комфорту,

і одночасно

видурювати в Церобкопі зайву пару галош

і зсипати борошно

в каналу розпороту.

2

Ніколи й ніде
репетувати не буду,
що я :

— Першим!

На перший фронт!! —

під кулі підставляти груди.

Зайві

красиві слова
для тих, хто певний,
що вмере смертю хороброго.
А для багатьох з нас
цілком досить,

тільки

не хворіти

в дні мобілізації
на різні термінові хвороби.

3

Обиватель звичайний
і обиватель з партійним білетом
не проти боїв за соціалізм,
не проти,

щоб лише

... не по карточках видавали
мануфактуру й масло,
щоб можна було
не сьогодні,

а завтра

за прийдешнє боротись.

А коли жінка його
не дістане батисту на комбіне
зразу стане для його

помилковою

в с я

наша торговельна політика,
і на завтра
він базарами пожене
чергову

паніку або плітку.

4

СРСР — індустріяльна країна.

... Дніпрельстан,
металюргійні комбінати,
нафта — Баку, нафта — Урал.

Аеро лінії
через океани й материки,
трактори й комбайни
замість

ціпів і рал.

А тисячі
хитаються
в ухилах,
енергію переключаючи
на дискусійні азarti.
Щоб в Смоленську і Астрахані
в притонах
і пивних кухлях
губились
директиви влади й партії.

5

Я не чекаю перемоги
легкої,
й швидко;
майбутні дні
кривавих зусиль варті.
У мене нема

красивих фраз
для „ввічливої“ розмови
з комуністичною партією!
Знаю
помиляюся
і схиблюю,
але чесність і мужність зберіг,
щоб без сумніву
йти
за партією,
камінням
історичних доріг.

ЗА 7 + 17
П. ТКАЧЕНКО

В оточенні рудень
антрацитом
взялися думки.
І моя голова
тут орудує,
треба
й моєї руки.
У заборі —
(м'язів моїх цемента)
шугаю раз - по - раз поробу.
Я будую,
в цей мент
і я
не впаду в роздум.
Вагонет
з вагонетом
змагаються

І мене
 підбурює
 снага ця...
В п'ять,
 в десять,
 в п'ятнадцять!
За кількість,
За якість,
За 7
 +
 17!

ОСТАННІЙ БОРГ ГРО ВАКАР

Натягнувши
 на себе
 закордонні костюми
останніх фасонів
 і моди,
висипали на вулицю
чоловіки,
 як ляльки із гуми
і жінки,
 як з ДВУ
 лірична періодика.
Сновигають,
 як вівці...
З якої рації —
 фарби облич
 і усмішок жар?
Наших досягнень —
 сьогодні демонстрація,
а ви з міста зробили
якийсь нудний
 ляльковий базар.
Ви —
 епохи баласт,
що для сучасности
 нічого не дали
 і не дасте —
скільки ще,
 скільки —
з обмеженим світоглядом
 вас,
наших ідей
 і завдань
 неврастеників?
Плентаєтесь
 асфальтовими тротуарами,—
ні думок у вас,
 ні відчужань,
 ні меті.

Блукаєте,
як в череді,
і валками
і парами —
ні протиснутись крізь вас,
ні обійти.
Думаєте:
пройтися шерегами
вийти на площі —
і в цьому вся суть?
Я вас
з розумінням вашим
доморощеним
в пух і прах рознесу.
Ви, звичайно,
не цього чекали
від мене,
я можу,
можу про все:
про джаз - банд,
кохання,
фокстрот.
Можу, навіть,
про груди,
не стягнені корсетами
І про інші найвульгарніші речі
з еротики.
Хочете,
мікроскопічна любов
(найпростіша в світі)
ледве помітних на око комахок
цінніша
за всі почуття святі,
що ллються
з галантерійної
інтелігентности вашої.
До них (почувань)
ледве дорівнюється
великий (0) нуль,
а ви носитеся з ними,
як з досягненням
надлюдської моралі.
І здається,
ніби вам
голови хто вивихнув,
чи мозок скрутив
в непорушні спіралі.
Вам неприємно
наживоріть
розглядати
душу свою!
Нічого.
Душа — не матерія.

Щоб остаточно схарактеризувати вас,
я все, що про неї
до мене написано
перекреслюю,

відшукавши
найновішого
невідомого досі критерія.

Плутаєтесь
у культури в хвості
і вважаєте себе
за передових людей,
а ви ж змогли
на сьогодні
сучасності

подарувати
хоч пару
цікавих ідей?

Мовчите?

Червонієте?

Крикнули б —
— Поженіть його!!

Заспокойтесь...

Мене не злякає
ваш тон..

Кажу вам
із досвіду
двадцятивосьмилітнього

Ви для мене
не більше
й не менше

як розтарахканий
грамофін.

Але ж і ви — люди,
і вам

жбурляю виклик свій
і борг останній віддаю: —
ви — ще живі,
а я вже написав для вас
ідку, як сірка, епітафію.

ПЛЯНОВИМ КРОКОМ МИК. НАДТОЧИ

. Трошки історії й міркувань

За історичними даними Одеський порт заклали 1794 року. Це щось за три роки після того, як за Яською угодою Росія одержала Одесу, по тогочасному — Хаджибей. Де-Рібас, прізвиськом якого іменувалася головна вулиця міста (тепер Лассаля), ураховуючи з погляду капіталістичної експлуатації великі торговельні перспективи Одеської затоки, не помилився, використавши її як військово-торговельний порт. З того часу минуло

135 років. Це на 32 роки більш, ніж прожив мій дід, що мав уявлення про Одесу із розмов із моїм батьком. Батько мій ходив до Одеси пішки. А я вже їжджу по залізниці, іноді авто́м і, як член ТСО - Авіахему, маю не мрію, а намір політати й аеропляном.

135 років час відносно малий. Проте коли б де-Рібас міг поглянути з даху Холодника, цього залізобетонного велетня, що важкою сірою спорудою вгруз у море, то напевне ця екскурсія конче переконала б його (на все потойбічне життя), що тодішні раби, а тепер вільні громадяни УСРР, уміють цінувати корисні ідеї не гірше, ніж; його, де-Рібасові, сучасники. І ці колишні раби, своїм пролетарським розумом не менш далекозорі у справах передбачуваних потреб, бо на місці примітивних устатковань, що звались на той час портом і цілком задовольняли всі потреби тодішніх експортно-імпортних операцій, збудували грандіозні споруди. Такий висновок де-Рібаса мусять безапеляційно стверджувати два мехамбари, англійський перевантажник, порталний, підйомний кран, Холодник та чотири нових пароплави, збудованих у Німеччині за останнім словом техніки. Це скромні результати плянового господарювання трудящих за 11 років.

Хтось нагадає: а естокада? Правильно, була й така. Функції її були нескладні: розвантаження й навантаження пароплавів та бути притулком для люмпен-пролетаріату. Але всьому буває свій кінець, а тому й естокаді історична необхідність 17 року поставила крапку. Поставимо її й ми.

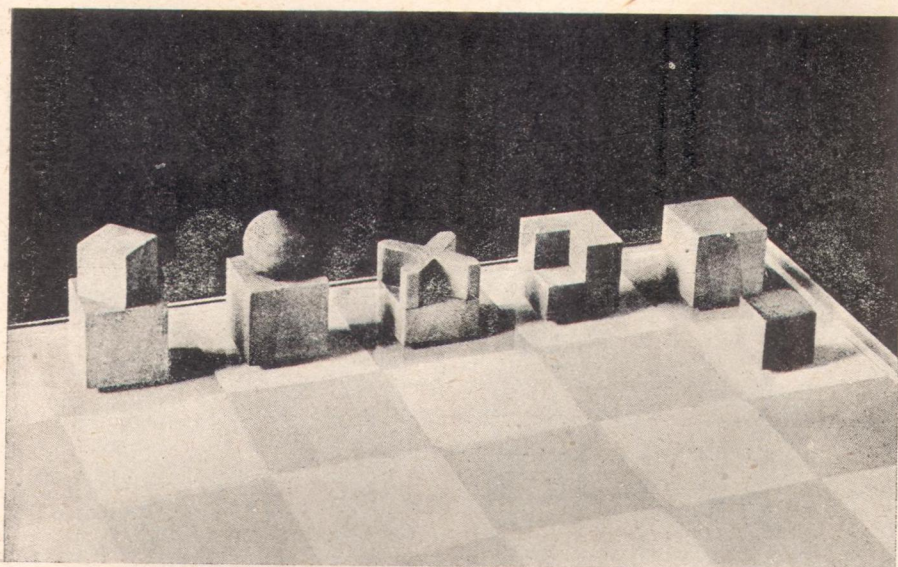
II. Ранок

Більшість робітників живе на околицях міста. Пересип, Молдаванка й Слобідка — це ті райони, де робітник може мати найдешевшу й найвигіднішу для своїх потреб квартиру. Проте, як би не далеко жили, а першими приходять «старики» і, майже, перед самим початком роботи — молодь. Річ природна: молода кров до чогось зобов'язує, як і сиве волосся (за Яновським). Старики зустрічають молодь іронічними репліками і, як видно, для більшого морального впливу чи то авторитетності, підсилюють їх добірно-складними матюками. Особливий хист виявив літній робітник Борисюк. Правда, йому вже є конкурент. Це один із допризовників, що за малий час перейняв всі Борисюкові звички. Проте звання чемпіона, очевидно, ще надовго залишиться за Борисюком. Поки що, ще ніхто не «купить», не «підкує» і не кине влучного дотепу та не розповість так, як це може Борисюк. Лише блисне він своїми двадцятьма золотими зубами, як раптом всі ўшухнуть, а Борисюк:

— Служив я тоді в якомусь графині Браніцької. Якось перестеляли в кабінеті управителя підлогу. Аж ось тут тобі покоївочка. Е-ех, і гарненька була, бісова дівчинка, як перший весняний метелик. Да-а...

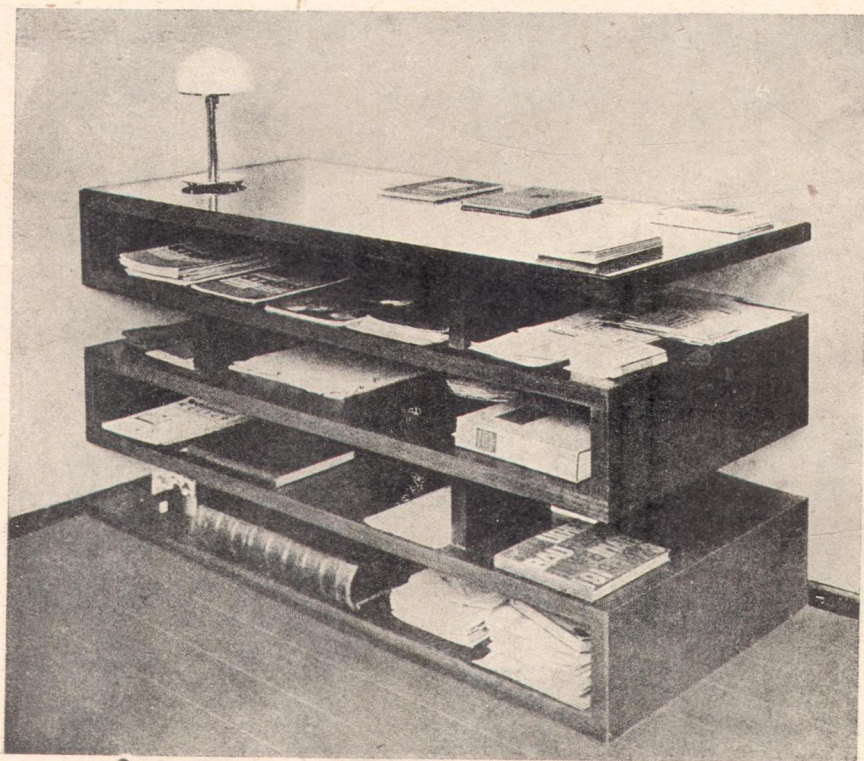
Хтось крикає й експансивно потирає руками...

Саме й перепадає молоді щоразу найбільше від Борисюка. Та молодь не залишається в боргу й відповідає тим же. Це є вступом до розмови.

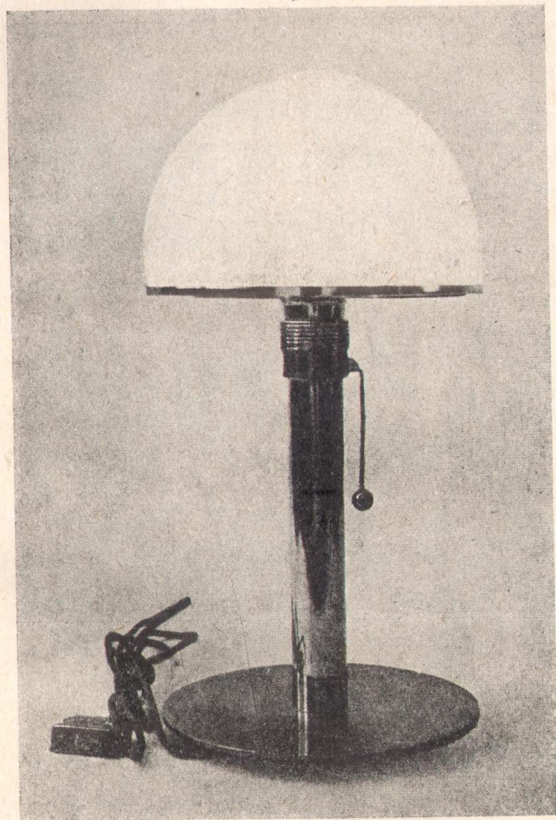
І. ГАРТВІГ

ШАХИ

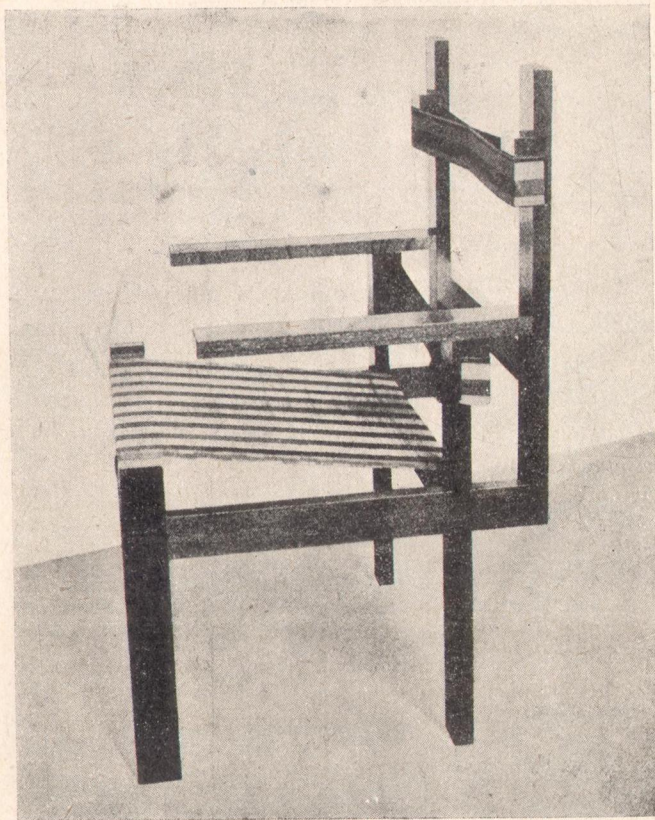
В. ГРОПІУС

ЕТАЖЕРКА

В. ВАГЕНФЕЛЬД

ЛЯМПА

М. БРЕЙЕР

СТІЛЕЦЬ

Але розмови не про п'ятирічку, не про соціалістичне змагання й останні події, а про нічні пригоди. Превалює тема про жінку й статеве питання. Розповідаються з особливим вульгаризмом і розгнущаним цинізмом. І, смакуючи, всі слухають про це із захопленням. Утворюється побутова сценка. Але коли б цю сценку занотувати стенографічно, а потім зачитати спеціально на сімейному зібранні, то скільки б то можна було почути обурливих вигуків вроді: «дикунство», «некультурність» і т. ін. А тут тобі хоч би одно слово протесту. Все це немов би так і потрібно. А кожний черговий номер газети акуратно складається у струментальній будці і після декількох днів використовується для інших потреб. Факт, що й казати, сумний.

Тимчасом на заводі Андре Марті гудок. За 5 хвилин сьома.

За 5 хвилин розпочнеться робота. Заб'є нестримний процес відтворення нашого життя. Оживе до четвертої години й порт. Загуркотять парові коловороти, вугляні крани, конвеєри, залементують вантажники й візники, здійметься гамір. Тоді ти, письменнику, ставши до своєї роботи, маєш рацію спостерігати навколишнє й створювати пляни великих романів з цього життя.

Бригадир наказує розбирати струмент. Підходять до будки неохоче й розбирають струмент мляво. Це ознака, що оповідач дійшов до самого цікавого місця. Але другий гудок сповіщає про сьому годину й усі розходяться за нарядом бригадира по роботах.

Ми ремонтуємо причали й прибудови частини нової шпори. Це ремонтування щорічно обходиться Портуправлінню двісті-триста тисяч крб. Наприклад, у цьому році — 235000 крб. Ремонтування причалів щоразу обмежується частковою або повною заміною надводних частин. Це залежить від часу й низки специфічних умов. За нормальних умов і при пересічному вантажообігові порту причал мусить проіснувати 10—15 років. Але бувають випадки, коли капітан, пристаючи пароплавом до причалу, неточно виміряє відстань і стукнеться об причал бортом пароплава так, що потім потрібно вже міняти не лише надводні частини, а й палі, бо вони то й є основна опірня сила причалу.

Робота по ремонтуванню причалів — проста, як і сама їх конструкція, і не вимагає високої кваліфікації, досить уміти робити сокирою, пилюю й свердлом. Тяжкість і фізична сила тут мають більше значіння, ніж кваліфікація. Коли починається розбирання старого причалу, тут особливо потрібно прикласти фізичну силу, бо все це робиться при допомозі «технічних устатковань», що ними користувалися й наші діди. Лом, вага, молот й уривок віжок плюс фізична сила — ось і все, що потрібно для того, щоб витягти на набережну насадки та схватки. Розбирання ж привального бруса тут вже потребує не лише сили, а практики й тяжкості. Вибити шворень, що мутра його заіржавіла від солоної води на протязі якихось 10—15 років, це справа не легка. Вибивання шворнів вважається за найважчу й незаробітнішу працю. Але дехто на цьому ще й

зловживав. Двоє молодих товаришів, користуючися з того, що робили на віддалі від артіль, вибили за день чотири шворні. За підрахунком ця робота варта 50 коп. Після шабашу артіль обмірковувала — як же бути із цими товаришами. Пропозиції були різні. Старий робітник Єлісєєв вимагав не зарахувати їм цього дня. Комсомолец Альоша був суворіший і вимагав відрадження їх на біржу. Дехто радив обмежитися висловленням товариської догани. А Борисюк казав:

— Плюньте, товариші, на свої балачки. Дайте мені цих орлів, то ще будуть із них люди. У мене дарма радянського хліба не переводитимуть. Правильно, Захарчик?

І броня Захарчик мав цілковиту рацію мовчки кивнути головою. бо непогодження на цей раз ішло б всупереч тим знанням, що Захарчик їх набув за два місяці спільної роботи із Борисюком.

Після чвертьгодинних дебатов вирішили «вмістити в стінгазеті Групкому колективного дописа з карикатурою про товаришів». І, як додаток, бригадир нагадав про здешевлення продукції, соціалістичне змагання, робітничу свідомість і... біржу з її не досить приємними перспективами безробіття. Все це в цілому відповідним чином таки вплинуло на винуватців.

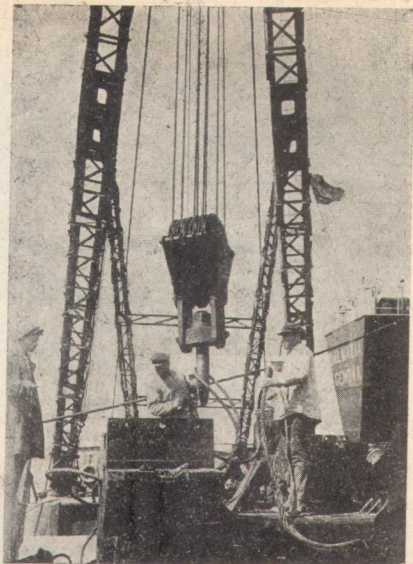
III. Сівба добірного зерна

Доводиться констатувати, що й на сьогоднішній день серед робітництва ще живуть специфічно-побутові традиції старих часів. І замість того, щоб спостерігати їх поступове відмирання, маємо навпаки: дещо з цього несвідомо переймається і молоддю. Ще міцно живе запобігливо-рабська звичка гнути спини перед кожним «начальником». І коли хтось із свідоміших або хтось із молоді доводить, що такого в наші часи не мусить бути, оперуючи низкою доказів проти цього архаїзму, то консервативні прибічники лише відказують: «покірливе дитя дві матки ссе». Але подібні й інші негативні факти не мусять збентежувати оптиміста й змінити його твердих поглядів на перспективи нашого майбутнього. Прийде час — і все це відіме, як і ті, хто вишестив це рахітичне дитя.

Вся наша робота переводиться відрядно й тому підчас праць можна чути від робітників розмови лише по суті роботи. Кожен намагається зробити якнайбільше, бо саме від цього залежить заробіток. Правда, ця гонитьба за кількістю роботи відбивається негативно на її якості. Про це нещодавно говорила наша преса, але цього мало. Треба провести серед робітництва широку роз'яснюючу роботу за підвищення якості продукції. Але це треба зробити не в порядку ударних кампаній, що, не встигши розпочатись, уже забуваються. Треба щоденно нагадувати робітникам про це, бо, йдучи по шляху своїх особистих потреб, він у захопленні забуває про це.

Коли на портовій башті одіб'є дванадцять, а над містом пролунає довгий передобідній акорд заводських гудків, ми йдемо обідати. Обідній час обмежується не лише процесом їжі, а й культурним вихованням. Кон-

кретно воно полягає у проведенні бесід-лекцій на різні теми. Останні дві були «про шкідливість алкоголю» та про «гігієну шлюбу», цебто на теми, що найбільш зв'язані з побутово-родинними та виробничими умовами робітника. Лекції слухаються досить уважно і по закінченні викликають низку серйозних запитань та особистих думок. Спостерігаючи, можна констатувати, що корисно-серйозне ставлення до робітника викликає у нього ту ж взаємність і залишає значні позитивні наслідки. Проте, іноді не обходиться й без курйозів. На лекції «про шкідливість алкоголю» старий тесляр Кулачков не захотів погодитись, що алкоголь шкідливо впливає на здоров'я людини. Він спирався на те, що вже не один десяток років перед їжею випиває по чарочці й, крім користи для себе, нічого не «почуває». І хоч його зовнішній вигляд цілком це стверджував, проте прихильників його висновку було мало. А Борисюк і тут не обійшовся без дотепу:

— От маєте, виходить, несла баба сметану, а козел підбіг і перекинув.

— Еге ж, одним словом, нова теорія нашого доморослого таланту-самородка Кулачкова про користь алкоголю.

— Ну, по чарочці випивати можна й без теорії,— обізвався Елісєєв.

— Кажеш, було б лише за віщо, а на Грецькій Центроспирт завжди відчинено.

— А я гадаю, що це Кулачков бульнув з похмілля.

— Хіба вже замість чарочки та почав по шкалику?

— О, маєте, і Ревзакалка заговорив. Сім років мовчав.

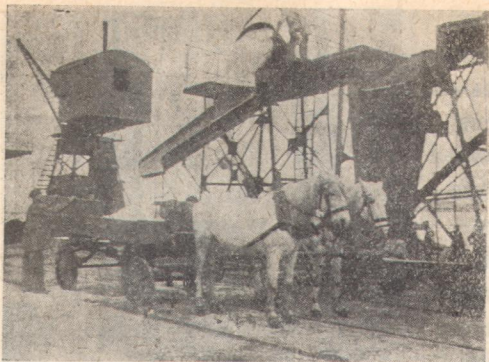
— Теж невизнаний самородок. Так сказати, дотепник-самоучка в потенції.

— Товариші,— звернувся комсомолец Альоша,— та це ж не по суті! Треба запитання, а ви з жартами.

— І то правда: тут піп із хрестом, а чорт і собі з хвостом. Не дреф, Кулачков, шквар далі.

Кулачков сердито спльовує й виходить. Лектор дає вичерпуючі пояснення.

Бувають й інші бесіди-лекції, пристосовані до тої або тої кампанії: про «третю позику індустріалізації», про «перехід на семиденку». Так серед робітничих мас сіється добірне зерно культурного виховання. І дарма коже комсомолец Альоша, що й на сьогоднішній день маємо серед

робітництва деякі негативні моменти. Ми знаємо, що вони є й будуть, але це не лякає нас. Нехай краще переживують подібний матеріал скептики, а наше завдання — невпинно прямувати плановим кроком до соціалізму.

IV. Шпора

У пів на сьому моторна шлюпка «Комета» забирає нас із берега й везе на шпору.

Звідтіля долітає чмихання парових копрів. То забивають палі. Два парових копри працюють у дві зміни: з четвертої до дванадцятої та з дванадцятої до восьмої вечора. Їхнє завдання у найкоротший час забити тисячу палей. Обидва копри при добрій годині забивають щодня двадцять палей. Простий підрахунок каже, що тисячу штук можна забити за 50 днів. Це два робочих місяці. Проте не щодня буває можливість забити двадцять палей. От ще звечора море було тихе й лагідне, а на ранок воно вже насушилося, розгойдалося й вкрилося пінястими хвилями. І така непогода може затягтися на декілька днів і припинити забивку свай.

На боліндері дехто підсидує, а дехто гострить струмент. Борисюк починає розповідати чергове оповідання про свої пригоди в австрійському полоні, а комсомолец Альоша читає вголос газету. Уже декілька днів поміж ними точиться приховане змагання. Проте, вже на сьогодні можна сказати, що переможцем вийде Альоша. Навіть такий скептик, як Кулачков, і той, лайнувши по щирості, Борисюка, запропонував йому на цей раз «закрити свою торохтілку». Кулачкова підтримав Єлісєєв і, звертаючись до Альоші, додав:

— Ану, синок, прочитай там щонебудь про косооких.

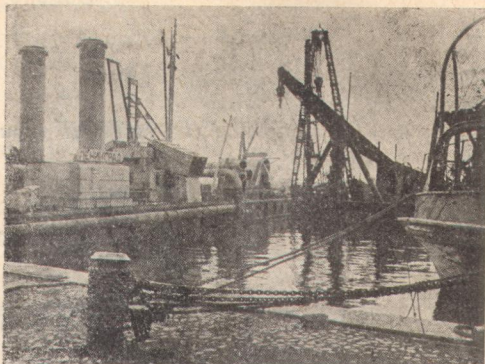
— Ага, во-во, дайш про Китай!

Альоша починає читати про події на Китайсько-Східній залізниці. Більшість слухає Альошу. Тоді ображений Борисюк, кинувши Альоші: «А поцілував би ти конячу маму з твоєю газетою», йде гострити сокиру. Услід йому летять декілька глузливих реплік.

Копри, граючись, постукують 3-хтонними бабами по палях. Згадується Аспаріді, що, підчас будування порту, через хижацьке визискування запорожців із шинкаря зробився великим капіталістом на півдні. Запорожці були йому й за копри, і за парову силу, що для визискування була більш вигідною, ніж справжні парові копри.

Шпора своєю конструкцією — спорудження складніше за причал і має друге призначення. Її роля відбивати накат хвиль із моря і бути захистом від них для доку та елінгу судно-ремонтно-будівельного заводу Андре Марті.

— 30 років тому, як було збудовано уперше оцю шпору, — каже десятник Лука Іванович, що вже п'ятий десяток років працює на гідро-технічних роботах порту. Він фахівець-практик і має чималий будівельний досвід. Ні одно із гідротехнічних споруджень порту не будувалось без його участі. Його знають і шанують робітники й поважає адмінтехперсонал.

— Ось гляньте, — каже він, — на сьогодні ця шпора настільки вже зруйнована, що навряд чи здатна виконувати хоч 10—15% свого призначення. І все це, як бачите, зробила вода. О, вода — то велика й страшна сила.

І справді, дивлячись на покручені й поламані палі та зігнуті у бублик півторадюймові у діаметрі залізні шворні, не віриш, що це зробила оця вода, що зараз така спокійна й лагідна, як немовля, що спить. І мимохіть думка сягає в майбутнє й зупиняється на питанні: а що, як людський розум винайде засіб використовувати для обслуговування своїх потреб цей невичерпний запас потенціальної енергії, що її має в собі вода. Скільки то нових гігантів-заводів та фабрик могло б обслуговуватись цією ще невідкладною людині енергією.

Палі забивають у чотири ряди. Скріплюють їх подовжніми, поперечними та відкосними схватками. Завширшки шпора має 6,5 метра. Всього цього року прибудовують до шпори двісті метрів. За кошторисом вона мусить обійтися 130 тисяч крб.

Так щороку певну суму грошей вкладають на ту чи ту споруду чи технічне вдосконалення порту. Так щороку ми плановим кроком будемо своє господарство й зміцнюємо свою економіку. Ми знаємо, що на сьогодні ще цього замало, але відповіддю на це є наша п'ятирічка. Вона мусить заповнити цю сьогоднішню прогалину вповні.

**НА СМІТНИК
РЕВОЛЮЦІЇ**

**ТИХ,
ХТО**

**В ДОБУ ПЕРЕМОЖ-
НОГО НАСТУПУ ПРО-
ЛЕТАРІЯТУ Й ЗАГО-
СТРЕНОЇ КЛАСОВОЇ**

**БО
РО
ТЬ**

БИ

ВИСТУПАЄ

**КРИКЛИВИМ
„АВАНГАРДОМ“**

ДРІБНОГО

БУРЖУА І МІЩАНИНА

1919-й

ВІКТОР ВЕР

(Факто — поема)

Гл. I МІТИНГ (уривки)

1. — Гей там!

Передай тим!

Ходім!

Кйдай!

На мітинг!

На мітинг!

Роботу під три чорти!

Встигнемо доробити!

Цирк!

Цирк!

Цирк!

парад алле!

вистава галла!

котиться

вал

за валом,

завод за заводом

походом надходять!...

Проходи і входи...

(годі!)

Проходи, і входи, і сходи...

(годі!!)

Проходи, і входи, і сходи

зі споду до зводів

народом заллято

і кратером натовп

вирує і рве,

рве роти

й клекотить

і реве,

тисячорото реве

і летить,

летить рев

роздирає мури ці,

рветься

з мурів цих!

Цирк!

Цирк!

Цирк!

циркулем

над ярусом ярус,

в хмарах пари

й диму

узгір'я

і в вир,

в зварене густо повітря
колами: ш... ш... ш... ш...
шириться —
ш... ш... ш... ш...

і
— товариші!
міт - тинг
робіт - тників

відкрит - тий...

3. — Товариші!
гетьманщині капут!
пануванню
нагаїв і шибениць
амба!
Революція
випростується з пут,
Революція
прориває всі дамби.
Революція живе!
Революція іде!
Всесвітня Революція
в муках народжень!
Кожний день
Бомба в фортецю капіталізму
— отже
Політика тепер проста:
Імперіялізм і ми
— примирення немає.
Історія
поставила нас
на передових постах!
Ми перші тут
бій
приймаємо.
Готуватись — пора!
Інакше
будемо ми
зметені...
Гасло сьогодні:
— навколо Рад!
За владу Рад
з гвинтівками
з кулемета...
Голова: — Реглямент... отож...
п'ять хвилин... час... Ви сказали... —
Назустріч
обурення буря: — дайош!
— к бісу реглямент!
— дайош далі!..
— Годі затикати рота! —
— Дайте орат....!

— Слово має представник партії есер...

— К бісу есерів!

— К бісу меншовиків!

— Дайте ска....

— Вильотуй!

— Дайош більшовика!

Гармидер!

в повітрі нагрітому

навідлиг

слова - удар!

і справа і зліва

злива листівок,

і справа і зліва

голів,

кулаків піднятих,

гнівом піднятих

гряда!

Під грядом проклятих

естрада

пробита,

зімнята,

заллята

і пущена

виром

на дно...

Гармидер!

президію з сідал

кидає вітер,

мітингу вітер,

галасу хаос...

Президія з сідал

зникає

безслідно

кудиш

під свист!

під крик!

під сміх!

під тупіт ніг!

І знову

канатами уваги

оратор

прикручує очей

тисячі пар

— товариші!

не час чекати!

— не час слухати

меншовицького попа!

Товариші!

ще й досі в тюрмі

Наші товариші

сидять ув'язнені.

Товариші!

сьогодні!

негайно ж!

ми

повинні визволити їх одразу!

— До тюрми!

негайно!

визволити!

до тюрми! —

виходили з цирку,

шикуючись колоною:

звідкись над головами

прапори уमितь

і на поясах

револьвери й „лімонки“.

Рушили,

груди випростуючи піснею,

на всю підшву

нога

брук брукуй,

підійшли

і зразу зробилось тісно

горлам камер

в кам'яному мішку.

Море голів

куди оком не кинь,

у варті

обличчя

бліднуть кахлями,

обеззброєна варта

ворота й замки

відчиняє руками

труськими як драглі.

На волю!

Навстяж!

наповал — урра!

— Урра!

— з-за ґрат

у шквал

і на

руках юрби

— урра! —

губи

напів

притомність

і кричи,

кричи слова

— на бій!

— до боротьби!

АСОЦІАЛЬНІ Й СОЦІАЛЬНІ МИСТЕЦТВА ЛЕОНІД СКРИПНИК

І. Культурна роля мистецтва

Мені треба запобігти обвинувачень в нехтуванні „культурною ролею мистецтва“. Тому мушу розглянути й це питання.

Те, що старі мистецтва „відіграють величезну культурну ролю“, що вони є „виховники культури в масах“ і т. ін. — це аксіома, що проти неї не тільки ніхто не сперечається, — хто ж заперечує аксіому? — але що на ній базують свою почесну ролю в суспільстві вся величезна армія мистців, аксіома, що на ній у нас ґрунтується ціла сугубо-сприятлива політика в мистецьких питаннях.

Аксіома ця набрала остільки міцних аксіоматичних ознак, що про неї й говорити інакше, ніж з великою пошаною й це дозволяється...

Чи завжди це було так? — Виявляється, що зовсім ні. З трьох, приблизно, тисяч років відомої нам історії мистецтв ставлення до нього за цією аксіомою розпочалось всього лише років двісті тому.

Зовсім недавно поети, художники й т. д. були не багато більшим за шутів і скоморохів при „дворах“ „високих осіб“ та багатіїв. Зовсім недавно ще бути актором було ганебною річчю. Менше ста років тому „своє коло“ зневажало Пушкіна, що мав нещастя жити з своєї низької професії.

Майже весь час існування свого мистецтво обслуговувало виключно церкву та вищу аристократію. Ватто й Фрагонар були яскравими представниками кінця цього періоду, обслуговуючи останніх королів передреволюційної Франції.

Приблизно після них, одночасно з переходом влади до буржуазії (в інших країнах цей момент переходу був, звичайно, не такий чіткий), і розпочинається нова доба мистецтва.

Коло споживачів мистецтва значно поширюється. Замість десятків титулованих „меценатів“ з'являються тисячі меценатів з солідними банківськими рахунками. Новий хазяїн — хоче „культури“. За одну з ознак її він вважає мистецтво.

Лікери, сир рокфор, високі закабулки ті ж ознаки тієї ж „культури“...

Попит породжує пропозицію. Мистецтво шириться, притягає все більші кадри adeptів, з'являється все більша кількість мистецьких творів.

Пропозиція певною мірою (за Фордом) породжує попит. Велике поширення мистецтва сприяє просякненню його щораз у ширші кола, і це викликає дальше поширення.

Я обминаю подробиці цього процесу поширення та особливі відміни в ньому, що викликав дальший розвиток промислового й фінансового капіталу. Для основної мети цього викладу досить простежити цей процес в найзагальніших рисах.

Головне ж — треба зазначити, що весь останній час ми мали поширення кола споживачів мистецтва. Цебто його соціальна роля, як — за аксіомою — культурного фактора — мусіла зростати. Відмічаю це.

Згадаємо ще цікавий процес, що розпочався вже зовсім недавно, років з сорок тому. — Процес розподілу мистецтв на „школи“ та „напрямки“.

Це вважається за процес „диференціації“, який термін, як відомо, є термін достохвальний, бо визначає в процесі біологічного розвитку — прогрес. Припустимо й це.

Останній, відомий нам, стан мистецтво переживає у нас в СРСР. З самого початку було проголошено гасло: „мистецтво — масам“.

Доводити, що поки що за ці одинадцять років мистецтво у нас перебуває в стані перманентного банкрутування — не доведеться, коли тільки ізолювати себе від емоціональної любови до мистецтва. В цьому, я розумію, трудно домовитися з „мистецтвознавцями“, але цілком легко — з усіма простими смертними.

„Знавці“ давно вже накопичили десятки друкованих аркушів захисничих міркувань, що всі вони врешті зводяться до того, що, мовляв, зачекайте — мистецькородні надра наші ще не встигли виносити й спородити справжніх революційних мистців. Ще спородять...

Ніколи вони їх не виносять і не спородять.

Соціальні „надра“ суспільства завжди, весь час історії людської спороджували дійсно соціально-потрібних на той момент людей.

За наші часи наші ж „надра“ спородили геній Леніна і тисячі проводирів лєї лєнінізму. Бо саме соціальна потреба саме цієї ідеї доконче дозріла на наші часи.— Це ж труїзм навіть для „мистецтвознавців“.

Де ж ґрунт, чого ради мусимо ми виділити „свєте мистецтво“ в якусь особливу „позасоціальну“ чи, може, „надсоціальну“ категорію соціальних явищ? Чого за часів пролетарської диктатури небувало розквітає наука, техніка, інженерія — і банкрутує мистецтво?..

Відповідь може бути тільки одна. В історії переоцінки мистецтва, що її пророблювалось останні двісті років, в історії надання йому все більшої культури ної цінності бачимо ще один з прикладів великих історичних непорозумінь.

Оцінка мистецтв, день - у - день вища, має дві причини.

Перша — цілком резонна й свідчить про неминуче - здоровий глибокий інстинкт людства щодо відчуття соціальної ваги того чи іншого явища. Цей інстинкт примушував розцінювати мистецтво то вище, що ширше було його розповсюдження в суспільстві. Це — розцінка за величиною ролі безвідносно до її значення.

Друга причина полягає в явищі досить зрозумілому. Уявіть, наприклад, що головну роль в театральній п'єсі дали „вихідному“ акторові. Актор грає рольовсьім кепсько, але ж певний „ореол“, велика значність, властива головній ролі — неминуче переноситься споживачем на нього, — бо звідки ж споживач знає що це „вихідний“ актор?

Мистецтво, що весь час посідало роль знаряддя „спеціального призначення“ знаряддя живлення і культивування („культурна“ роль) специфічних емоцій, що на них ґрунтується релігія, знаряддя, з другого боку, задоволення примх та вимог розваги небагатых „ізбраних міра сего“, мусіло, дякуючи поширенню кола споживачів, взятися до більшої по величині ролі. Такі ролі вважаються значними.

І мистецтво мимоволі опинилося в ролі „великого соціального й культурного фактора“.

Шут на троні.

Сперечатися з тим, що мистецтво дійсно є великий соціальний фактор власне кажучи, не доводиться. Як може шут не мати королевських прерогатив, раз він на троні?..

У цілих соціальних явищ є своя психологія.

У мистецтва розвилась примусова, мимоволі навіть, психологія Хлестакова,

Треба зрозуміти, що Хлестаков мусів брехати, мусів сам собі надавати тих якостей величності і блиску, що ними його наділяли, мимо його волі, городничий і всі чиновники.

Хлестаков втік своєчасно й безкарно.

Та, власне, він ні в чому й не винен був.

Я б не заперечував, аби й всесвітній Хлестаков — „Прекрасне Мистецтво“ — теж своєчасно зникло, не чекаючи навіть формального суду за „самозванство“...

Мистецтво не може з причини самих основних органічних засад своїх відігравати культурної соціальної ролі.

У нас цілковита плутанина, перш за все, з термінологією. „Культуру“ у нас на кожному кроці плутають з „цивілізацією“, з „інтелігентністю“.

„Цивілізованість“ — це просто модус зовнішнього застосування окремої людини до культурного оточення.

„Інтелігентність“ — такий самий модус внутрішнього гатунку. Це, так би мовити, внутрішня цивілізованість. Чи навпаки, — „цивілізованість“ є зовнішня інтелігентність.

Слово ж „культура“ врешті має надзвичайно зрозумілий зміст: досить згадати застосування цього слова до корисних рослин, наприклад. Ріжниця між дикою грушею „гниличкою“, напр., і культурною (без лапок) — „берою“ цілком очевидна.

Зовсім не треба дуже збагачувати зміст цього слова, переносючи його й на людину.

Кожну людину, як відомо, можна розглядати як одночасово і продуцента, і споживача. Істотна й реально-цінна різниця між окремими людьми полягає в відношенні цих двох елементів один до одного.

Гниличка має плід, розмір і всіякості якого суто необхідні тільки для її ж біологічних потреб: для годування насіння в перші часи його проростання. Продукція — споживанню.

„Гнилички“ є й серед людей. Це — якраз середня людина.

Є й гірші приклади, коли споживання більше продукції, — наприклад, хворі, ідіоти тощо (не обов'язково злочинці і т. д., що теж прагнуть до більшого, ніж продукція, споживання; я говорю не про поведінку, а про здатності).

Культурна людина неодмінно продукує більше, ніж споживає.

Отже, основна й головна в аспекті цього розгляду ознака культури — це соціальна корисність її. „Лишки“ процесу існування чи окремої культурної людини, чи цілого явища неодмінно йдуть на збагачення споживчої скарбниці всього суспільства.

Цілком доречно говорити, напр., про культурність окремого твору. Особливо яскраво це в творах соціальних мистецтв, бо тут оцінки, як і всі елементи твору, цілком безперечні. Безперечно тому, що паровоз, який дає „корисний ефект“ в 10 — 15%, є твір значно некультурніший (без лапок), ніж дизель-мотор, що його ефект сягає на 35%.

Продуковані цими машинами „лишки“ енергії, ті, що лишилися після обслуговування „споживчих потреб“ („внутрішній опір“) самих машин, йде на користь суспільству.

В цих лишках якраз єдина мета існування цих машин.

Як і всі соціально-корисні якості соціальних мистецтв, їх культурна цінність теж абсолютно безперечна.

Де й як можна виявити отакі „лишки“ в творах старих мистецтв? Як розділити в їх існуванні „продукцію“ від „споживання“? Та й чи є в них дійсно реальна „продукція“?

Відносно споживання спору бути не може. Книжка споживає папір, фарбу, працю машин, транспорту, людей. Автор споживає гонорар, який відбирає від себе суспільство, зменшуючи тим свої можливості безперечних культурних досягнень.

А продукція?

Чи можна назвати „продукцією“ основний результат, який має вплив мистецького твору — живлення основних індивідуальних асоціальних емоцій? — Припустимо, що споживач не витрачає ці емоції, а, навпаки, набирає їх. Так воно власне й є, бо постійне роздратовання емоцій до певної міри їх інтенсифікує. (Потім настає період „пересичення“).

Отже — яка ціна такої продукції? — Ціна, в найкращім разі, дорівнюється нулеві. Я говорю, як і весь час, про соціальну ціну.

Культивування індивідуальних емоцій, тих, що довели протягом тисячоліть свою абсолютну асоціальність,— витончення і рафінування їх,— цебто все те, що пророблює з цими емоціями мистецтво,— в кращім разі — непотрібно суспільству, а в гіршому — шкідливо для нього.

Індивідуально-рафіновані емоції завжди й неодмінно становлять поміж індивідуумом і суспільством найміцнішу з відомих перепон.

Ці емоції ізолюють людину від колективу.

Так, це культура, але культура, що для соціалістичного суспільства не потрібна.

А треба зрозуміти, що непотрібне — завжди соціально шкідливе. Оздоблення мотора насічкою та інкрустацією — це не тільки непотрібна нісенітниця, але й шкідлива річ, бо вимагає зайвої роботи, зайвого витрачання цінностей, що належать всьому суспільству.

Ізолюючи людину від суспільства, старі мистецтва роблять її зайвою і цим — обкрадають суспільство...

Це не культурна роля, як говорила „аксіома“, але це антикультурна роля, як говорять факти й логіка.

Що ще лишається від „культурної ролі“ старого „Великого Мистецтва“? — Зміст.

Живлячи й організуючи емоції споживача, мистецтво намагається довести його свідомості певний зміст. Нехай, скажімо, ультра-соціально-корисний.

Але — ми вже бачили, що 1) таке раціональне завдання неможливо органічно зв'язати з будь-яким з старих мистецтв, 2) коли якась тенденція щодо цілеспрямованості організації емоцій і є в творі, — практичний ефект її абсолютно непевний, дякуючи відсутності еквівалентності між останнім і первісним твором, 3) шлях, що з нього єдиного може користуватись старе мистецтво, шлях індивідуально-емоційного впливу сам собою неминуче утворює шкідливий ефект ізолювання індивідуума від колектива...

Досить.

Революція досить нечемно і досить категорично й навіки знищила чимало „аксіом“, чимало „священних“ „основ існування“ суспільства,

„Аксіоми“ про мистецтво пощастило уникнути цієї чистки.

Саме нежиттєвість, саме цілковита відсутність будь-якої реальної цінності і будь-якого явного актуального значення, спасли й спасають мистецтво.

До того, як побачимо далі, деякі дуже нечисленні, відміни його можна було в переходову добу перших днів революції використати.

Перші дні буйної боротьби закінчились. Буяння агітації, збудованої на специфічній організації емоцій, змінилось на тиху, але міцну й послідовну пропаганду, скеровану на свідомість, на безперечність, на науку, як справжню, безперечну підвалину соціалізму.

Що ж дивного, що старе мистецтво банкрутує, що в нас по всіх галузях його криза, що безнадійно зростає „диференціація“...

Ліві мистці вперто стояли весь час на позиції цієї самої „диференціації“, навіть не усвідомлюючи, можливо, але соціальним інстинктом відчувачи її істинну суть — ознаки розкладу, гниття. І вони марно користуються з такої одностайної, без „диференціацій“, палкої нелюбови з боку всіх абсолютно „напрямків“ і „шкіл“ мистецтва. Сприяння розкладові — прискорення смерті...

Для тих, хто хоче й може дивитися відкритими очима в обличчя фактів, хто може забути про суто індивідуалістичне асоціальне правило „подобається“ — не подобається“, істина про некультурну роль старого мистецтва, про цілковите безглуздя буржуазної аксіоми про нього мусить бути цілком безперечною.

Істину ж про культурну роль науки, техніки, інженерії — всіх соціальних мистецтв — остільки легко довести з цілковитою безперечною, що вона, як справжня аксіома, доказів не потребує...

На підставі критеріїв, сформульованих попереднім розділом, звертаюся до короткого огляду окремих видів старих мистецтв в їх основних відмінах...

Між іншим, розглядаючи список муз, виявляється, що дві з них вже вмерли: Уранія і Клео.

Муза астрономії вмерла разом з астрологією і народженням справжньої астрономії — науки. Муза історії вмерла зовсім недавно, коли народилося матеріалістичне розуміння історії і історія стала наукою.

Показовий приклад для інших муз...

II. М а л я р с т в о

Основні відміни його, ще належать до розгляду: станкова картина, ілюстрація, мультиплікація, прикладницьке та промислове малярство і плякат.

Розгляд малярства, як і всіх дальших мистецтв, значно попростується зробленим вже досить подробним розглядом мистецтв взагалі і літератури, і поезії зокрема¹⁾.

Я тільки попрошу від читача вжити способу думання за аналогією в потрібних випадках.

Зразок такої аналогії я вживав, дорівнюючи, напр., маляра, що малює сільську шкапу, до Бабеля в його одеських оповіданнях. Такі аналогії мають цілковитий сенс і право на існування, дякуючи тотожності основних творчих та сприймальних процесів по всіх старих мистецтвах.

Станкова картина — на полотні чи на стіні — може бути і „романом“, і „оповіданням“, і „етюдом“, аналогічним до „безконцептивного“ оповідання.

„Романи“ зараз вивелись майже остаточно. Нежиттєвість цього типу малярства, передвизначена вже самою неспроможністю його відображати дію в часові, спричинилася до природного відмирання велетенських „полотен“ з сотнями фігур і т. п.

За наших часів спробує поновити такі полотна Бродський — напр., своїм „Засіданням“ (здається, з'їзду Рад), що є збіркою сотні чи більше портретів.

За такого роду творами, як і взагалі за мальованим портретом, прийнято визнавати „історичну“ цінність.

Звичайно — це забобон. Історичну цінність мають тільки документи. Тільки документи мають тотожність творів остаточного й первісного, що є необхідна ознака для історичного матеріалу: аджеж історія це — наука.

З усіх „образотворчих мистецтв“ одна лише фотографія, як ми бачили вище, посідає властивостями певності, документальності.

Як вірять публіцистові й не вірять поетові, так вірять фотографові й не вірять малярові.

Позбавлений можливості документально фіксувати дійсність, маляр індивідуально інтерпретує її за всіма іраціональними законами художньої творчості.

Соціальна цінність його творів дорівнюється нулевій, або й набуває негативного значення, поділяючи загальну долю всіх творів старого мистецтва.

Щодо тематики — вище наведений приклад негативної тематики — явно соціально шкідливий. Твори ж з позитивною тематикою можна дорівняти віршеві про Будинок Промисловості. Непевно, іраціонально, не потрібно.

Будинок Промисловості треба теж фотографувати, а не малювати.

¹⁾ Див. розділи, видруковані в „НГ“ за 1929 рік.

Зауваження щодо талановитості в зв'язку з „любовним“ відношенням — ті самі, що й для письменства.

Ілюстратори — це пережиток передфотографічної доби. Їх робота або має суто функціональну мету — інформувати про якесь явище споживачів журналу чи газети, або допоміжну мету — допомагати читачеві сприйняти зміст ілюстрованого твору.

Цілковита негідність малюнка для виконання першої мети не потребує доказів. І практично фотографія майже цілком витиснула тут малюнок.

В другому випадкові ми маємо приклад іраціональної допомоги одної художньої індивідуальності — іраціональній меті другої художньої індивідуальності.

Цебто — приклад того самого ірраціонального безглуздя, що найвищим досягненням його є опера.

До ілюстраторів стосуються ще карикатуристи.

До карикатури можна застосувати всі ті зауваження, що зроблені до сатиричної літератури. Конечний висновок теж той самий: це вид мистецтва найменш шкідливий, а подекуди, в міру своїх публіцистичних прагнень, не позбавлений можливості й певної корисності.

Карикатура, як і літературна сатира, мають спороджувати сміх, який безперечно може бути соціально корисним явищем за необхідною умовою соціального характером і правильного напрямком його скерування.

Карикатури Каран-д'Аша, що ілюструють комічні пригоди африканського мисливця за левами, дуже смішні, але цілком непотрібні. Непотрібний бо такий сміх.

Треба, однак, пам'ятати, що й ця, відносно позитивна, оцінка карикатури зводиться майже на нівець тією ж таки індивідуалістичністю, недостовірністю і емоційністю карикатури. Вплив її — теж агітаційного характеру і потребує емоційальної підготованості споживача.

В разі предмет карикатури увійшов до свідомості, то карикатура, як і всяке старе мистецтво, не в силах вплинути на ставлення споживача до нього. Наприклад, спробуйте робітника, що в його свідомість цілком певним чином увійшов Ленін, розсмішити карикатурою на Леніна. Не раджу. — Адже саме уявлення „карикатури на Леніна“ ображає свідомість...

Все таки правильно скерована й добре виконана карикатура, як і відповідна сатирично-гумористична література, є найменш нетерпимими відмінами старого мистецтва.

Мультиплікаційне малювання, сполучення малюнка з кіно, за найяскравішу ознаку має цікавість. На жаль, значна доля цієї цікавості пояснюється просто новизною видовиська малюнка, що рухається.

Цікавість, як ми вже бачили, може бути нешкідливим елементом процесу сприймання, коли вона скерована на якусь раціональну мету. Прикладом такого використання мультиплікації є вжиток її для культурфільму. В таких випадках мультиплікація має цілковите право на існування. Річ ясна, що в цім разі малювання перестає бути „мистецтвом“ і стає технічним засобом, таким же, як креслення...

Решта відмін мультиплікаційного малярства — карикатура, всякі фантастичні оповідання тощо — підлягають тій самій оцінці, що й малярство ілюстраційне взагалі в його відповідних відмінах.

Прикладницьке малювання і розмалювання посуду та всякого роду побутових речей, малюнки для мануфактурних виробів, малюнки для оздоблення пакунків різного споживчого краму і т. д.

Малюнки на посуді (в добрій буржуазній сім'ї естетично розмальований навіть нічний посуд), на попільничках, на драпіровках, так само, як і візирні шпалери на стінках та розмальовані стелі, — все це є типовий приклад соціальних злочинів. Все це не більш доцільно, ніж інкрустації на циліндрі мотора. Все це — непотрібне безглуздя і шкідливе розтрачування майна суспільства.

Так само ні до чого не потрібні, жодного відношення не мають до функціонального завдання, до соціальної корисності продуктів текстильного виробництва всякого роду ткани чи друковані малюнки на них. Але ці малюнки варті коштів — і тому вони шкідливі.

У нас було позначилась течія щодо спрощення паковочних засобів для краму: саме — трохи спростили оздоблення коробок для цигарок.

Цього — дуже мало. „Художні“ коробки для цигарок, квітки на милі й усякі оздоби на всіляких виробах — це теж стосуються до якнайбезглуздіших виявлень чистішої іраціональної естетики. За критерієм соціальної корисності — це знушання над здоровим смыслом, що б'є в очі, можливо, більше, ніж в будь-якій іншій галузі старого мистецтва. В капіталістичних країнах фабриканти, скажімо, цигарок не в силах дати кращого за певний шабель тютюну, конкурують коробками. За ці розкішні коробки буржуа платить безглузді гроші. Це — резонно. Це — розкіш, а розкіш мусить коштувати дорого. Але ж розкіш оплачується з лишків, з тієї самої „додаткової вартості“, що на ній тримається весь капіталістичний лад.

А з чого платимо ми? З чого зможе платити соціалістичне суспільство?

Приклад „прикладницького“ малярства — цінний саме яскравим відображенням справжньої соціальної суті всього старого мистецтва в цілому.

Суть ця — розкіш, зайвина, непотрібність, недоцільність.

І вся ця уявлена естетика оплачується справжніми реальними коштами.

Утримання старих мистецтв — це розтрата, карний соціальний злочин...

Тільки природна довголітня скаліченість наша, тільки могутній вплив тисячолітньої старої а-соціальної „культури“ хоч і не виправдує нас, але може пояснити наше ставлення до старих мистецтв.

Пора це ставлення змінити категорично й діаметрально...

З галузі малярства ще лишилось розглянути плякат.

Плякат, як чистий малюнок або в супроводі лозунгоподібного тексту, виконує точно ту роль, що й агіт-поезія та різні відміни агіт-малярства. Цебто до нього стосується все, що сказано про них.

В наші часи плякат здебільшого сполучено з раціональним текстом. Наприклад — більшість плякатів про державні позики, де поруч малюнка текст розказує про умови позики, про розигриш і т. д.

Малюнок в такому плякаті — це та ж сама поступка, що й „квіточки на фасадах“. Поступка не досить культурний психіци споживача, „магніт“ для здорової уваги, спосіб інтенсифікації його нерозвиненої здатності уважати насамперед на раціональні категорії.

Ця поступка в данім разі, однак, належить до виправдання, бо диктується негайною соціальною потребою. Але ясно, що треба прагнути до позбавлення себе необхідності робити такі поступки.

Зріст справжньої соціальної культури, сприяння витесненню старих мистецтв мистецтвами соціальними дасть звільнення від усіх цих „квіточок“ стародавньої естетики...

„ДИКТАТУРА“ І. МИКИТЕНКА

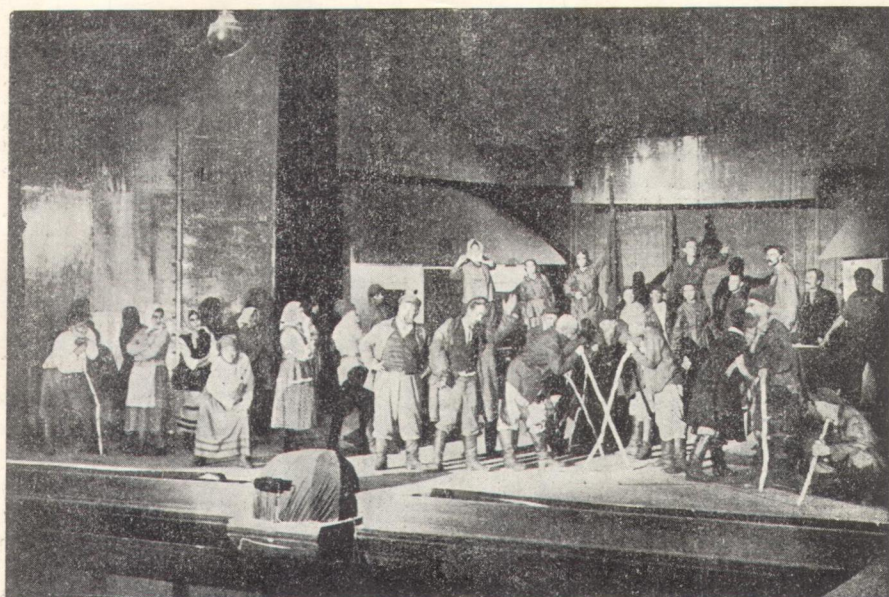
СЦЕНА НА ЗАВОДІ

„ДИКТАТУРА“ І. МИКИТЕНКА

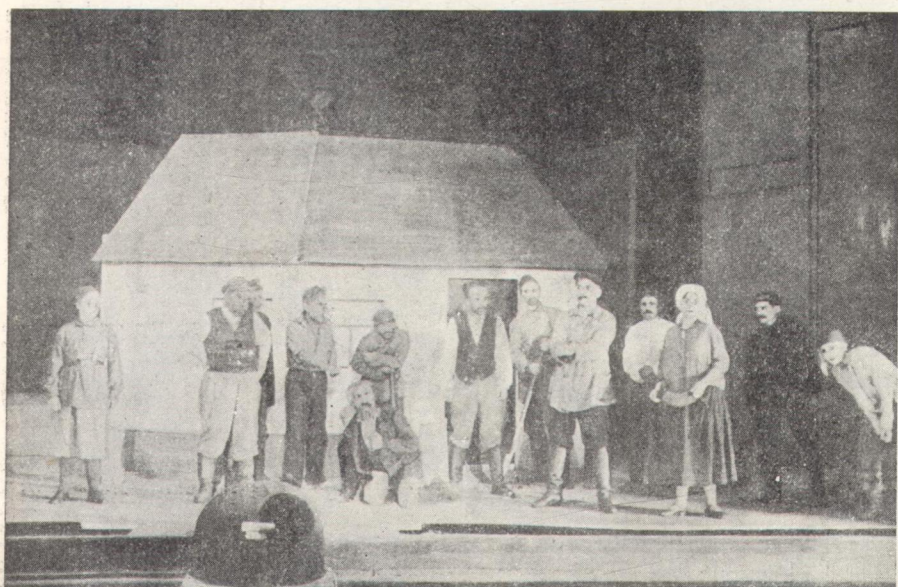
СЦЕНА „КРОВ ПРОЛИТА“

ПОСТАНОВКА В ОДЕСЬКІЙ ДЕРЖДРАМІ М. ТЕРЕЩЕНКА

„ДИКТАТУРА“ І. МИКИТЕНКА

СЦЕНА „ЧИРВА ВИГРАЄ“

„ДИКТАТУРА“ І. МИКИТЕНКА

СЦЕНА „ЧИРВА ПРОГРАЄ“

ПОСТАНОВКА В ОДЕСЬКІЙ ДЕРЖДРАМІ М. ТЕРЕЩЕНКА

Треба ще сказати кілька слів про ліве малярство. Не зважаючи на безліч його відмін, що їх кількістю малярство, здається, побило всі рекорди, немає жодної рації розглядати кожну відміну окремо, як я не розглядав і всіх „шкіл“ та „напрямків“, що існують в письменстві.

Один з основоположників лівого мистецтва, Пікассо, висловився таким чином: „кубізм — це ані божевільня, ані туга за якимось новим жестом — всякою ціною, — ні — це черговий ступінь розвитку примарних форм (підкреслення повсюди мое Л. С.). Оці форми, здійснені на полотні, мають право жити власним життям. З переходової доби зробиться нова форма — кубістична. Пояснювати кубізм математикою, геометрією, психоаналізою тощо — чиста літературщина, кубізм бо має свої пластичні заклади та висліди. Донині ми не бачимо нічого, крім єдиного того, що він — це спосіб-засіб, як висловити усе те, що бачать, що схоплюють наші очі та наш дух (esprit)“. Але й цей засіб посередник вам приніс несподівані радощі...”

В цих знаменних фразах мудрого старого жерця мистецтва з цілковитою одвертістю виявлена вся глибоко й вузькоіндивідуалістична суть старого мистецтва, що з особливою яскравістю виявляється саме в його логічному завершенні — в лівому мистецтві.

„Примарні форми, що живуть власним життям“. Теж — примарним. І саме — форми, бо тільки вони й є єдиним справжнім змістом кожного а-соціального мистецтва.

Пояснити кубізм, як і всяке мистецтво, „математикою“ чи будь-яким раціональним засобом — звичайно, річ неможлива. „Чиста літературщина“.

Мистецтво — це „спосіб-засіб“ висловлювати враження саме „наших“ очей та духу — і радощі від цього, знов таки, цей спосіб приносить „нам“. „Ми“ тут — це мистці. Ліві — в доконечній логічності, цілком чесно, — просто відмовляються назовсім від думок про якийсь то „остаточний твір“. Тотожність його до первісного — річ неможлива, а тому проголошено: первісний твір — самоціль. „Спосіб-засіб“ до індивідуального насолодження... Зрозуміло?

Цей конечний етап розкладу лівого мистецтва на Заході, це одверте визнання абсолютно а-соціальної своєї ролі, до нас, на жаль, ще не дійшло — в усякім разі, не дійшло ще до малярів.

Вимоги функціоналізму, що їх наша доба ставить перед всіма явищами соціального життя, заважають нашим малярам остаточно дійти „власного життя примарних форм“.

І в формі мистецтва, завжди примарні, вони силкуються втиснути живе наше життя...

В майбутньому соціалістичному суспільстві на лекціях з історії дітям будуть розказувати, як про безглузді анекдоти, про релігію та мистецтво. Тоді цей фактик в числі безлічі інших, що складають історію пошани та любови до „святого мистецтва“, стане за дрібницю, з приводу якої дитина здвигне лише плечима.

Але це буде тоді.

А зараз цей анекдот що стоїть перед нами в ролі й гримі „соціально-культурного фактора“. Треба зупинити спектакль і роздягти самозванного актора.

Малярство — соціально-непотрібне або соціально-шкідливе мистецтво.